

РЕПУБЛИКА СРБИЈА
ЗАШТИТНИК ГРАЂАНА
281-100/17
Београд

Заштитник грађана
Zaštitnik građana

дел.бр. 1582 датум: 17. 01. 2018.

НАЦИОНАЛНИ МЕХАНИЗАМ ЗА ПРЕВЕНЦИЈУ ТОРТУРЕ

МОНИТОРИНГ УСТАНОВА СОЦИЈАЛНЕ ЗАШТИТЕ

Извештај о посети Заводу за смештај одраслих лица "Мале Пчелице"

Београд, децембар 2017. године

МАНДАТ НАЦИОНАЛНОГ МЕХАНИЗМА ЗА ПРЕВЕНЦИЈУ ТОРТУРЕ

Законом о ратификацији Опционог протокола уз Конвенцију против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни или поступака¹ прописано је да Национални механизам за превенцију тортуре (у даљем тексту: НПМ) обавља посете установама у којима се налазе или се могу налазити лица лишена слободе, у циљу одвраћања државних органа и службених лица од било каквог облика мучења или било ког другог облика злостављања, као и ради усмеравања државних органа ка стварању смештајних и осталих животних услова у установама у којима се смештају лица лишена слободе у складу са важећим прописима и стандардима.

НПМ има право: на несметан, ненајављен и свакодобан приступ свим установама и свим просторијама у којима се налазе или се могу налазити лица лишена слободе; да насамом разговара са тим лицима и са службеним лицима, која су обавезна да сарађују тим поводом, као и са свим осталим лицима која могу имати информације значајне за поступање према лицима лишеним слободе; на приступ свој документацији која се односи на та лица; да надлежним органима даје препоруке у циљу побољшања начина поступања према лицима лишеним слободе и унапређења услова у којима се она задржавају или затварају.

У члану 2а Закона одређено је да Заштитник грађана обавља послове НПМ и да у обављању тих послова сарађује са омбудсменима аутономних покрајина и удружењима чијим је статутом предвиђени циљ удруживања унапређење и заштита људских права и слобода, у складу са законом.

У институцији Заштитника грађана формирана је посебна организациона јединица Секретаријат Националног механизма за превенцију тортуре, која обавља стручне послове НПМ, чији је мандат одређен чланом 4. Опционог протокола за превенцију тортуре. Секретаријатом руководи секретар НПМ у складу са смерницама заменика Заштитника грађана, задуженог за заштиту права лица лишених слободе.

Заштитник грађана и Покрајински омбудсман АП Војводине су потписали Меморандум о сарадњи у обављању послова НПМ,² којим је предвиђено је да ће Покрајински омбудсман активно учествовати у посетама мониторинг тима НПМ установама у којима су смештена лица лишена слободе, а које се налазе на територији АП Војводине.

На основу спроведеног поступка по јавном позиву,³ Заштитник грађана је изабрао удружења са којима ће остваривати сарадњу у обављању послова НПМ, и то: Београдски центар за људска права, Виктимолошко друштво Србије, Група 484, Иницијатива за права особа са менталним инвалидитетом (MDRI-S), Комитет правника за људска права (YUCOM), Међународна мрежа помоћи (IAN), Одбор за људска права – Ваљево, Хелсиншки одбор за људска права у Србији и Центар за људска права – Ниш.

По обављеним посетама, НПМ сачињава извештаје које доставља посећеним установама. Након тога, НПМ одржава стални дијалог са посећеном установом, као и органом у чијем је саставу та установа, у циљу отклањања утврђених недостатака који могу довести до појаве тортуре, нељудског или понижавајућег поступања.

¹ "Сл. лист СЦГ – Међународни уговори", бр. 16/05 и 2/06 и "Сл. гласник РС – Међународни уговори", бр. 7/11.

² Потписан 12. децембра 2011. год.

³ Објављен 29. јануара 2016. год. у "Сл. гласнику РС".

ОСНОВНИ ПОДАЦИ О ПОСЕТИ

УСТАНОВА	Завод за смештај одраслих лица "Мале Пчелице" Крагујевац
ЦИЉ ПОСЕТЕ	Послови НПМ у складу са чл. 2а Закона о ратификацији Опционог протокола уз Конвенцију против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака
ПОСЕТУ ОБАВИО	Заштитник грађана
ВРСТА ПОСЕТЕ	Редовна посета
ДАТУМ ПОСЕТЕ	8. децембар 2017. године
НАЈАВА ПОСЕТЕ	Посета је најављена
САСТАВ ТИМА	<p>Вођа тима: Милош Јанковић, заменик заштитника грађана</p> <p>Чланови тима: Јелена Унијат, НПМ Марко Анојчић, НПМ Јелена Самарџић, НПМ</p>

ТОК ПОСЕТЕ

Посета је започета разговором тима НПМ са директором Завода и његовим сарадницима, током којег су тиму пружене основне информације о актуелном стању у Заводу и проблемима са којима се сусрећу. Након тога, тим је обишао свих пет павиљона, објекат за заштићено становање, радионице и просторију за физикалну терапију, при чему је посебна пажња посвећена просторијама за физичко спутавање корисника. Напоследку, на завршном састанку са руководством Завода изнети су главни утисци чланова тима о посети.

САРАДЊА ЗАПОСЛЕНИХ СА ТИМОМ НПМ

Директор и запослени Завода су остварили пуну сарадњу са тимом НПМ, омогућивши му да несметано обави свој мандат.

Запослени су тиму НПМ пружили све тражене информације, омогућили приступ просторијама у Заводу које је тим желео да обиђе, као и увид и фотографисање тражене документације и разговоре са корисницима по избору чланова тима.

1. ПОДАЦИ О ЗАВОДУ

Завод за смештај одраслих лица "Мале Пчелице" се налази у насељу града Крагујевца, око 5 km од ужег центра града и ради као дом за лица ометена у менталном развоју, за збрињавање одраслих лица и за душевно оболела лица. Има капацитет за смештај 850 корисника, са укупном површином објекта за смештај од 8630 m².

С обзиром да се у собама тренутно налази по 5 – 6 корисника, Завод планира доградњу 3 павиљона (додатних 700 m²), како би се собе растеретиле тако да у њима буде по 3 – 4 кревета. Са овим радовима

ће се почети следеће године и биће финансирани из државног буџета. Истовремено ће се извршити и адаптација објекта за заштићено становање.

Завод је у поступку лиценцирања. Захтев је предат и очекују долазак комисије која ће им издати привремену дозволу, јер у објектима за смештај недостају лифтови. Њихова изградња је планирана да се обави у наредне 3 године. Последњи инспекцијски надзор Министарства за рад, запошљавање, борачка и социјална питања је био месец дана пре посете НПМ, у вези лиценце, а Министарство је долазило и због појединачних притужби. Директор наводи и да редовно у инспекцијски надзор долази комунална инспекција, због пријава грађана да се на јавне површине у околини Завода баца отпад (стиропор, трава из дворишта и слично).⁴ Такође, санитарна и здравствена инспекција Министарства здравља редовно посећују Завод, а последњи пут су били 7 месеци пре посете НПМ (санитарна), односно током 2016. године (здравствена).

Завод планира да отвори Регионални центар за деменцију. Главни радови на изградњи су окончани и до маја 2018. очекују да ће почети са радом. Моћи ће да прими до 150 особа. Такође, у плану је отварање етно села, на ком ће живети и радити 30 корисника.

2. ПОДАЦИ О ЗАПОСЛЕНИМА

У Заводу тренутно ради 45 медицинских техничара, 1 лаборант, 1 физиотерапеут, 48 неговатеља, 30 спремачица, 6 лекара (2 опште медицине, 2 психијатра, 1 гинеколог и 1 интерниста) и 35 запослених у васпитној служби (8 дефектолога, 6 социјалних радника, 10 радних терапеута и 11 радних инструктора). Они имају посебне просторије за индивидуални стручни рад.

Завод има проблем са недостатком запослених. Максималан дозвољен број запослених на неодређено време је 274, од тога је попуњено 251 радних места, а 23 је упражњено због смрти запосленог, раскида радног односа и одлазака у инвалидску или старосну

⁴ Према наводима директора, сав отпад се вози на депонију "Јовановац".

пензију. Највише недостају неговатељице, спремачице и медицински радници, па се овај проблем у одређеној мери превазилази тако што се ангажују запослени на одређено време и плаћају се из новчаних прихода Завода. Са запосленима на одређено време, Завод има укупно 296 радно ангажованих. Недостатак особља утиче на недовољно присуство медицинског особља у сменама: у 1. смени у Заводу је 4 лекара (један опште медицине, два психијатра и један гинеколог) у 2. смени ту је 1 лекар опште медицине и у 3. (ноћној) један лекар је у приправности. У сваком од павиљона у 1. смени је по 1 – 3 медицинских техничара и углавном по 2 – 4 неговатеља, а у 2. и 3. смени углавном по 1 медицински техничар и по 1 – 2 неговатеља.

Директор се редовно обраћа ресорном министарству за попуњавање упражњених радних места и додатно радно ангажовање на одређено време. Последњи пут им је одговорено да због прописа о новом запошљавању и додатном радном ангажовању нема правног основа за поступање по захтеву и да ће се захтев размотрити када се стекну потребни услови. У одговору Министарства, у који је НПМ имао увид, наведено је и да је у процедури предлог закључка којим би се дала сагласност за попуњавање укупно 117 радних места, међу којима су и радна места у установама социјалне заштите.

3. ПОДАЦИ О КОРИСНИЦИМА

3.1. Структура

У дану посете у Заводу се налазило 895 корисника, 394 жена и 501 мушкараца. У сваком павиљону су смештени и мушки и женски корисници, а одвојени су по собама. Од укупног броја, њих 67 је старости од 18 до 35 година, 678 је старости од 35 до 65 и 150 је старије од 65 година. Њих 30 је овде мање од 6 месеци, 31 од 6 месеци до 1 године, 162 од 1 до 5 година, 89 од 5 до 10 година, 162 од 10 до 15 година и 421 преко 15 година. Најстарија корисница има 84 године и овде се налази од 1981. године. Делимично је лишено пословне способности 29 корисника, потпуно њих 592, а 274 корисника има пуну пословну способност. Постављеног старатеља има 619 корисника.

НПМ је накнадно прибавио податак да је од почетка до 14. децембра 2017. године преминуло 56 корисника, природном смрћу (само на V павиљону њих 29). Њих 18 је било старости до 65 година, а 38 су били старији од 65 година. Мртвозорник је лекар опште медицине који је запослен у Заводу. Обдукције леша се обављају само ако се ради о насилној смрти или смрти под неразјашњеним околностима, а извештаје о обдукцији Завод добија на захтев. НПМ сматра да би обдукција леша, као начина одређивања узрока смрти, у случају лица умрлих у затвореним установама требало да буде правило, а да се изузетно обдукција не обавља ако је лекар пре смрти поставио јасну дијагнозу смртоносне болести и не постоје друге околности које би указивале на неопходност обдукције.

1.

УТВРЂЕНО

Обдукција леша корисника Завода се обавља само уколико се ради о насилној смрти или смрти под неразјашњеним околностима.

РАЗЛОЗИ

По мишљењу ЦПТ, као што је случај и у другим установама затвореног типа, када умре пацијент на психијатријском одељењу, требало би да уследи аутопсија, сем када неки медицински орган независан од дотичне установе одлучи да аутопсија није неопходна.

Комитет препоручује да се овакав приступ усвоји и ригорозно примењује у свим психијатријским установама у Србији. Генерално говорећи, ЦПТ препоручује да органи Србије успоставе праксу спровођења детаљне истраге код сваког смртног случаја психијатријског пацијента, посебно ради утврђивања извесних поука које се могу извући у погледу оперативних процедура.⁵

Комитет сматра, као и у случајевима других затворених институција, да када пацијент у психијатријској болници умре треба да уследи аутопсија, осим ако надлежна независна медицинска служба болнице не одлучи да аутопсија није неопходна.

Комитет понавља своју препоруку да се усвоји такав приступ и да се строго примењује у свим психијатријским установама у Србији.⁶

Надаље, као што је случај и са другим установама у којима лица могу бити лишена слободe од стране државног органа, када резидент социјалне установе умре, требало би да следи обдукција, осим ако медицински орган независан од установе укаже да обдукција није неопходна. Комитет препоручује да се овај приступ усвоји и ригорозно примени у Специјалној установи Демир Капија. Уопштено, ЦПТ препоручује органима да успоставе праксу извршења темељне истраге о свакој смрти резидента, посебно у циљу утврђивања да ли постоје поуке у погледу оперативних процедура.⁷

ЦПТ препоручује да летонске власти предузму неопходне кораке - укључујући и оне на законодавном нивоу - да осигурају да кад год резидент/пацијент умре у установи социјалне заштите или након премештаја из установе социјалне заштите у болницу:

- смрт одмах потврди лекар, на основу физичког прегледа;
- обави се обдукција уколико лекар пре смрти није поставио јасну дијагнозу смртоносне болести;
- кад год се изврши обдукција, о закључцима систематски обавештава руководство установе, у циљу утврђивања да ли постоје поуке у погледу оперативних процедура;
- евиденција о клиничким узроцима смрти резидента/пацијента се води у установи социјалне заштите.⁸

Обдукција се обавезно врши... на захтев доктора медицине који је лечио умрло лице; на захтев доктора медицине одређеног за утврђивање узрока смрти од стране надлежног органа општине, односно града.⁹

ПРЕПОРУКА

Завод (лекар који је лечио преминулог или лекар одређен за утврђивање узрока смрти) ће захтевати обдукцију леша у свим случајевима смрти корисника, било у Заводу или изван њега, осим уколико је лекар који је лечио преминулог пре смрти поставио јасну дијагнозу смртоносне болести и не постоје друге околности које би указивале да је потребно извршити обдукцију.

⁵ Извештај Европског комитета за спречавање мучења и нечовечног или понижавајућег поступања или кажњавања (ЦПТ) о посети Србији, ЦПТ/Инф (2012) 17, пар 141.

⁶ Извештај ЦПТ о посети Србији, ЦПТ/Инф (2016) 21, пар 162.

⁷ Извештај ЦПТ о посети Македонији, ЦПТ/Инф (2012) 4, пар. 141.

⁸ Извештај ЦПТ о посети Летонији, ЦПТ/Инф (2017) 16, пар. 149.

⁹ Закон о здравственој заштити ("Сл. гласник РС", бр. 107/05, 72/09 - др. закон, 88/10, 99/10, 57/11, 119/12, 45/13 - др. закон, 93/14, 96/15 и 106/15) чл. 222. ст. 2. т. 4. и 5.

Завод ће од установе која обави обдукцију прибављати извештај са закључцима о узроку смрти.

3.2. Пријем

Од почетка године до дана посете је примљено 59 особа, последња 7. децембра, дан пре посете НПМ. За пријем у Завод је формирана велика листа чекања, са 100 – 130 особа. Према наводима руководства, постоји велики притисак из свих крајева земље за пријем овде, јер су услови бољи него у другим установама сличног типа, а цена слична (26.000 – 30.000 динара месечно, у зависности од пакета услуга). Директор наводи да има и корисника који су услед новчаних дуговања за смештај у судском поступку. У Завод се тренутно примају само старији од 26 година и не примају се особе са аутизмом.

Не постоји пријемно одељење нити одељење за адаптацију, а по пријему корисника се обављају лекарски прегледи (општи, психијатријски, интернистички, гинеколошки и уролошки).

3.3. Смештај

Корисници су смештени у 5 павиљона и у сваком се налази њих око 170, као и у заштићеном становању, у коме је 12 корисника. У I павиљону су смештени психо-физички најочуванији корисници – они са лакшим облицима психијатријских обољења, у II тежи облици психијатријских обољења и старије особе са психијатријским обољењима, у III особе са психијатријским обољењима и менталном ометеношћу, у IV особе са менталном ометеношћу и у V је психогеријатрија. Материјални услови у павиљонима су добри, осим у IV који је ороную. Према речима запослених, планира се његово реновирање.

Сви павиљони су исте структуре и састоје се од приземља и једног спрата. Ходници, заједничке просторије, терасе и собе за фиксацију су под видео надзором, а снимци се чувају 7 дана. Према наводима директора, у плану је уградња камера са бољом резолуцијом.

2.

УТВРЂЕНО

Собе корисника и друге просторије у којима проводе време су безличне и нису декорисане.

РАЗЛОЗИ

Нарочиту пажњу треба посветити декорацији простора, како соба за пацијенте, тако и делова за рекреацију, како би се пацијенти визуелно стимулисали. Врло је пожељно обезбедити ормаре за гардеробу и ормариће уз кревет, а пацијентима би требало бити дозвољено да држе одређене личне ствари (фотографије, књиге, итд.). Треба такође подвући важност тога да пацијентима буде дат неки простор који могу да закључају, како би ту чували своје личне ствари; пропуст да им се обезбеди таква подобност може нарушити пацијентов осећај сигурности и аутономије.¹⁰

Активности помоћи и подршке усмерене су ка задовољавању основних потреба и осигурању безбедног и пријатног окружења корисника, и у складу са проценом потреба корисника, обухватају обезбеђивање прикладне декорације која одражава индивидуалне укусе и жеље корисника.¹¹

ПРЕПОРУКА

Собе и остале просторије у којима бораве корисници (дневни боравци, ходници, трпезарије...) декорисаће се тако да стварају утисак хуманијег окружења и осликавају посебности корисника. Завод ће охрабрити кориснике да доносе своје личне ствари.

3.4. Контакти са спољним светом

Када је у питању излазак корисника из Завода, има оних који могу самостално да излазе, затим оних којима је за излазак потребна помоћ и оних који не могу самостално да излазе (непокретни корисници и корисници са тежим обликом менталне ометености) и њима углавном није дозвољен излазак. Пре изласка, имају обавезу да се јаве неком од запослених. До ужег центра града води аутобус, који стаје у близини Завода и за кориснике је превоз бесплатан. Уколико је потребно, неко од стручних радника иде са њима у пратњи.

У Заводу се организују родбински сусрети, а сродници и пријатељи поред ових сусрета кориснике могу посетити кад год желе. Редовне контакте са породицом (најмање 1 месечно) има 145 корисника (у Заводу или код куће). Са друге стране, њих 310 уопште нема контаката са породицом. Остали остварују повремене контакте виђањем или путем телефона. Током 2017. године, 2 корисника се вратило у биолошку породицу.

Центри за социјални рад не остварују у довољној мери контакте са својим корисницима: према евиденцији Завода, од укупно 135 центара чији су корисници овде, током 2017. године Завод су посетили представници 23 центара, од тога само Центра за социјални рад у Крагујевцу више од једном (укупно 3 пута).

¹⁰ Стандарди ЦПТ: Присилни смештај у психијатријске установе, ЦПТ/Инф (98) 12, пар. 34.

¹¹ Правилник о ближим условима и стандардима за пружање услуга социјалне заштите ("Сл. гласник РС", бр. 42/13), чл. 30. т. 13.

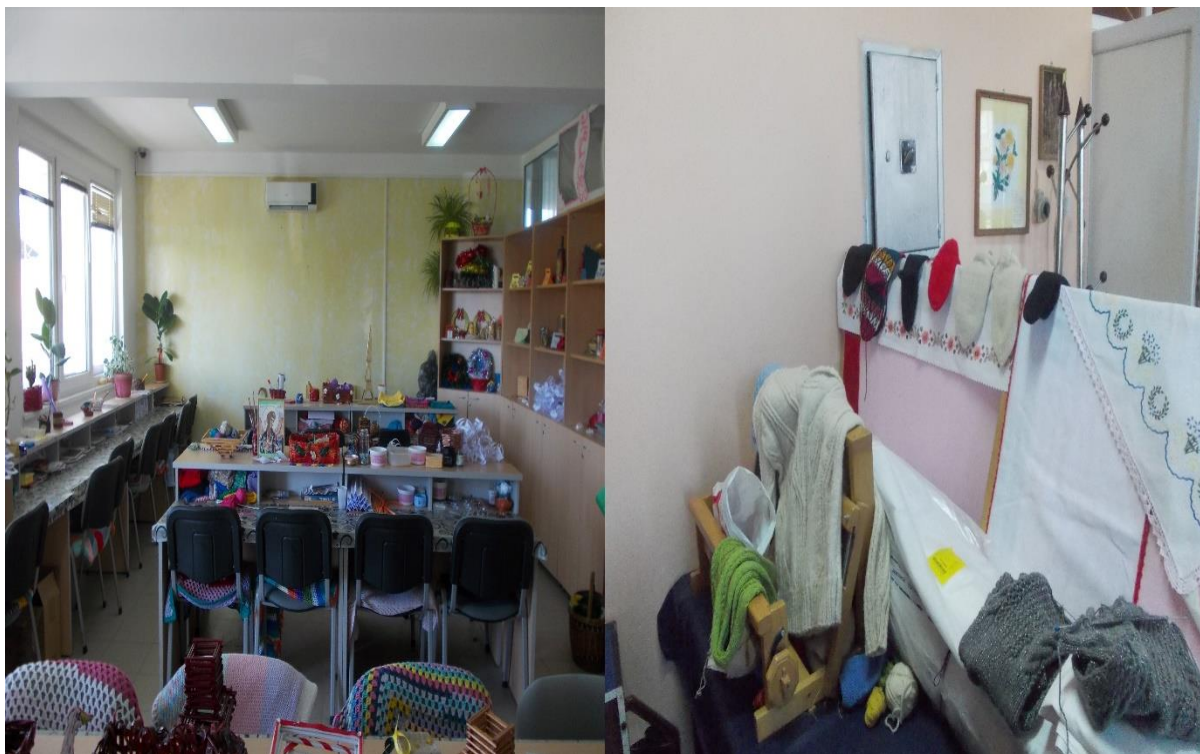
3.5. Третман

У Заводу је недавно опремљена сала за физикалну терапију. Консултант физијатар из локалног старачког дома долази 4 пута недељно и одређује терапију, коју спроводи физиотерапеут. У Заводу постоји и сензорна соба.

Пелене се купују на годишњем нивоу и то сопственим средствима Завода, преко количине која се добија од Републичког фонда за здравствено осигурање, јер је недовољна. На ово се годишње потроши преко 1 милион динара.

Завод има 11 радионица у којима се упошљавају корисници, сопствену пекару, продавницу и фарму. Сви корисници примају џепарац од упутног органа (центра за социјали рад), а они корисници који су укључени у неку од радионица добијају и наградни џепарац од Завода. Дневно раде до 4 сата. У Заводу постоје црква и библиотека са 4.000 наслова. Корисници су укључени у разне активности, као што су музичка секција, хор, фолклор, фитнес клуб, разне друге уметничке радионице и слично.

По 40 корисника сваке године Завод води на зимовање и летовање. Бирају се они које би требало наградити и са њима иде 10 запослених.

У Заводу постоји објект за заштићено становање, који је мало издвојен од павиљона и других зграда. У тренутку посете НППМ, овде је било 12 корисника. Они су упослени и добијају новчане надокнаде за свој рад. Сви корисници сами одржавају своје собе. Овде се налазе по неколико година, а било је и корисника који су били враћени у павиљоне због непридржавања правила становања у овом објекту.

3.6. Мере спутавања

Директор истиче да су корисници физички спутавани ланцима до 2013. године и да су по његовом налогу ланци бачени, па се сада користе кожни каишеви. Завод је успоставио интерну Процедуру о посебним мерама које се спроводе ради постизања безбедности корисника са проблемом контроле понашања, којом су регулисани процедуре физичког спутавања и ограничавања кретања корисника.

Корисници се везују само у ситуацијама крајње неопходности и то у случајевима хетероагресивности (када гризу медицинско особље или друге кориснике, гађају се фекалијама и слично). У складу са Процедуром, фиксирају се и корисници којима је

потребно мировање због соматског лечења. Током посете затечена је једна корисница у V павиљону која је одвезана непосредно пре доласка тима НПМ и која је навела да је била везана неколико дана за једну ногу у свом кревету, што је наведено и у евиденцији. Особље је објаснило да је корисница била везана да не би падала са кревета и да у Заводу иначе постоји пракса везивања корисника за које постоји опасност да падну или којима је потребно мировање. НПМ сматра да би физичком спутавању требало прибегавати само изузетно, када не постоје други начини да се утиче на корисника који би могао да угрози себе или друге. Пад корисника са кревета би се могао спречити постављањем заштитних ограда.

3.

УТВРЂЕНО

У Заводу не постоје заштитне ограде на креветима, па се корисници за које постоји ризик да ће пасти везују.

РАЗЛОЗИ

Од самог почетка, ЦПТ жели да нагласи да би коначни циљ увек требао да буде спречити употребу средстава обуздавања тако што ће да се што је више могуће ограничи учесталост и период њихове употребе. У том смислу, од суштинске је важности да надлежни органи здравствене заштите и руководства психијатријских установа израде стратегију и предузму широк спектар проактивних мера, које би, између осталог, требале обухватити пружање безбедног материјалног окружења и у смислу личне и опште безбедности (укључујући отворене просторе), запошљавање довољног броја здравственог особља, одговарајуће почетне и сталне обуке особља које врши обуздавање пацијената, стални рад на осмишљавању алтернативних мера (укључујући технике смиривања/деескалације).¹²

Лежаји у спаваоници прилагођени су узрасту и потребама корисника према степену подршке.¹³

Физичко спутавање се спроводи изузетно, тј. када је то једино средство да се то лице спречи да својим понашањем озбиљно угрози сопствени живот и безбедност или живот и безбедност других лица.¹⁴

ПРЕПОРУКА

Завод ће на кревете корисника за које постоји ризик да ће пасти поставити ограде, у циљу заштите корисника и избегавања примене физичког спутавања.

Према службеним наводима, собе се ноћу не закључавају. Интерном Процедуром је предвиђено ограничавање кретања за кориснике који су дезоријентисани, хиперактивни, склони лутању, угрожавању сопствене и туђе безбедности. Међутим, ово ограничење се не примењује, већ се и ови корисници физички фиксирају. Увидом у евиденције уочено је да је један корисник био фиксиран 3 дана због покушаја да напусти Завод.

Павиљони II, III и IV имају собе намењене за механичку фиксацију (с тиме што је једна соба у II павиљону намењена за кориснике из I и II павиљона). Ове собе се не разликују

¹² Стандарди ЦПТ: Средства обуздавања у психијатријским установама за одрасле, ЦПТ/Инф (2017) 6.

¹³ Правилник о ближим условима и стандардима за пружање услуга социјалне заштите, чл. 34. ст. 1.

¹⁴ Процедура Завода о посебним мерама које се спроводе ради постизања безбедности корисника са проблемом контроле понашања, бр. 01-914/2 од 02. септембра 2017. год.

много од оних намењених за спавање. Корисници се спутавају тако што се један екстремитет, најчешће нога, веже за оквир кревета. У соби за фиксацију у III павиљону затечен је један корисник који је због агитираности био везан на овај начин. Лекар је објаснио да је корисницима често довољно да су лабаво везани само за један екстремитет, јер се тако примире, те нема потребе да их чврсто везују за оба екстремитета нити да затежу каишеве. Надзор над фиксираним корисницима је обезбеђен преко видео надзора и обиласцима особља, у мери колико је то могуће, имајући у виду недостатак запослених.

О спутавањима се на сваком павиљону води евиденција у коју се уписују име и презиме, година рођења, број картона и дијагноза корисника, разлог фиксације, датуми и времена почетка и престанка, евентуалне повреде, потпис лекара који је издао налоге за почетак и престанак примене и имена радника који су учествовали у фиксирању.

НПМ је уочио да се евиденција о физичком спутавању води уредно и да се уписују прецизни подаци о временима почетка и завршетка спутавања, као и о разлозима за то, те похваљује Завод на ажурности и транспарентности у овом погледу.

Увидом у евиденције утврђено је да је током 2017. године фиксација примењена: у I павиљону 47 пута, у II павиљону 85 пута, у III павиљону 104 пута, у IV павиљону 40 пута и у V павиљону 13 пута. У великом броју случајева ради се о истим корисницима који су више пута фиксирани (на пример у II павиљону око половине свих фиксација је према једном кориснику). Тиму НПМ је скренута пажња на 2 корисника са аутизмом који праве проблеме и који би требало да буду измештени у другу специјализовану установу.

4.

УТВРЂЕНО

Поједини корисници се учестало везују.

РАЗЛОЗИ

Од самог почетка, ЦПТ жели да нагласи да би коначни циљ увек требао да буде спречити употребу средстава обуздавања тако што ће да се што је више могуће ограничи учесталост и период њихове употребе. У том смислу, од суштинске је важности да надлежни органи здравствене заштите и руководства психијатријских установа израде стратегију и предузму широк спектар практичних мера, које би, између осталог, требале обухватити пружање безбедног материјалног окружења и у смислу личне и опште безбедности (укључујући отворене просторе), запошљавање довољног броја здравственог особља, одговарајуће почетне и сталне обуке особља које врши обуздавање пацијената, стални рад на осмишљавању алтернативних мера (укључујући технике смиривања/деескалације).¹⁵

За кориснике који су често изложени мери физичког спутавања води се посебна евиденција – лист који садржи план дневних активности и потписе особља које те активности обављају. За такве кориснике на тиму павиљона разматра се да ли су исцрпљена сва друга средства и да ли је установа уопште у могућности да кориснику пружи одговарајућу услугу и закључак тима шаље се старатељу и органу старатељства.¹⁶

¹⁵ Стандарди ЦПТ: Средства обуздавања у психијатријским установама за одрасле.

¹⁶ Процедура Завода о посебним мерама које се спроводе ради постизања безбедности корисника са проблемом контроле понашања.

ПРЕПОРУКА

Завод ће избегавати учестало везивање истих корисника.

Завод ће размотрити да ли је у могућности да пружи услугу корисницима који се учестало везују и, уколико процени да није, о томе ће обавестити надлежни центар за социјални рад.

О кориснику се води индивидуални картон физичке фиксације и неге, у који се уписују име, број картона и датум и време почетка и престанка примене, потпис лекара који је наложио примену и престанак примене и времена и описи обављених процедура (обиласци, пресвлачење, оброци, терапија, запажања о стању корисника и слично). Иако је предвиђено интерном процедуром, у евиденције се не уписује чињеница обавештавања родбине.

5.

УТВРЂЕНО

У Заводу постоје поједини недостаци у примени физичког спутавања – фиксације.

ПРЕПОРУКА

Завод ће меру физичког спутавања механичким ограничењем, тзв. фиксацију, примењивати у потпуности у складу са прописима и установљеним стандардима поступања према особама са менталним сметњама, а нарочито:

1. мера механичког ограничења корисника примениће се изузетно, када је то једино средство да се корисник спречи да својим понашањем озбиљно угрози сопствени живот и безбедност или живот и безбедност других лица;
2. пре него што се примени мера механичког ограничења размотриће се и покушати примена мање рестриктивних мера;
3. мера механичког ограничења корисника спроводиће се уз примену медицинских мера које ће омогућити да период примене мере буде што је могуће краћи;
4. мера механичког ограничења корисника спроводиће се на безбедном месту и на начин којим се у најмањој мери угрожава живот и здравље корисника;
5. мера механичког ограничења корисника спроводиће се наменским средствима (каишеви и сл.) подобним да се спутавање оствари на начин којим се у најмањој мери угрожава живот и здравље корисника;
6. о примени мере механичког ограничења и дужини њеног трајања одлуку доноси психијатар, водећи рачуна да период примене мере буде што је могуће краћи, сходно важећим стандардима и правилима медицинске струке;
7. уколико у одсуству психијатра други здравствени радник изврши механичко ограничавање корисника за које процени да је у датом моменту неопходно и неодложно, обавезан је да о томе одмах обавести најближег психијатра, који је дужан да без одлагања приступи кориснику и процени оправданост примењеног механичког ограничавања, као и да ли је оно и даље потребно, те сходно томе донесе одговарајућу одлуку;
8. психијатар који је донео одлуку о примени мере механичког ограничења, дужан је, док траје примена те мере, као и у примереном периоду након

- обуставе примене мере, да периодично обилази корисника према коме је мера примењена и да са дужном пажњом прати његово здравствено стање;
9. када током извршења мере механичког ограничења психијатар утврди да корисник према коме је мера примењена више не представља опасност по себе или друго лице, корисник ће се без одлагања ослободити од примене мере;
 10. непосредно пре истека рока на који је одређена примена мере механичког ограничења, психијатар преиспитује неопходност примене мере у наредном периоду и о томе доноси одлуку, с тим да ће наложити да се механички ограничени корисник одмах ослободи ако даља примена мере није неопходна;
 11. током примене мере механичког ограничења медицинско особље ће пружити појачану пажњу и у што већој мери бити непосредно присутно уз корисника који је механички ограничен, како та мера не би уједно представљала и његово осамљивање (изолацију);
 12. мера механичког ограничења неће се примењивати у просторији у којој су смештени корисници према којима није примењена мера механичког ограничења нити ће другим корисницима бити омогућен приступ тој просторији;
 13. психијатар који је донео одлуку о примени мере механичког ограничења дужан је да без одлагања обавести руководиоца Завода или друго лице које је на то овластио руководиоца, који о томе одмах обавештава законског заступника корисника према коме је мера примењена, односно члана уже породице корисника према коме је мера примењена;
 14. о примени мере механичког ограничења водиће се посебна књига, у којој се обавезно уносе сви битни подаци о примени мере, и то:
 - разлози за примену мере механичког ограничења;
 - опис мера примењених пре механичког ограничења;
 - врста средстава коришћеног за механичко ограничење;
 - податак о месту (просторији) у којој је примењена мера механичког ограничења;
 - тачно време (дан/сат/минут) почетка мере механичког ограничења;
 - име психијатра који је донео одлуку о примени мере механичког ограничења;
 - име здравственог радника који је у одсуству психијатра, из разлога неопходности за хитним поступањем, извршио механичко ограничавање узнемиреног корисника пре доношења одлуке од стране психијатра; када је о механичком ограничавању обавештен психијатар; мишљење психијатра о оправданости извршеног механичког ограничавања;
 - опис медицинских мера примењених током механичког ограничења;
 - опис свих евентуалних повреда корисника према коме је примењена мера механичког ограничења (насталих пре и током примене мере), као и евентуалних повреда других корисника или здравствених радника (насталих у догађају који је претходио механичком ограничавању);
 - подаци о периодичним обиласцима корисника према коме је примењена мера механичког ограничења и праћењу његовог здравственог стања од стране психијатра (број обилазака, тачно време и трајање обилазака, спроведене радње);
 - податак о времену обавештења руководиоца Завода или другог лица које на то овласти руководиоца о примењеној мери механичког ограничења,

као и податак да ли је и када обавештен законски заступник, односно члан уже породице корисника према коме је мера примењена;

- наводи и коментари корисника током и непосредно након што је према њему примењена мера механичког ограничења;
- тачно време (дан/сат/минут) окончања мере механичког ограничења.

3.7. Притужбе

У павиљонима се налазе кутије у које корисници могу убацити своје притужбе. Једном недељно из кутије се узимају притужбе и на заједничком састанку – терапијској заједници се разматрају изнети наводи. Кратак садржај притужби се уписује у посебну свеску. Према наводима службеника, углавном се ради о примедбама на друге кориснике, на пример, зато што су без дозволе користили личне ствари притужиоца и слично. Током тог заједничког састанка могуће је усмено изнети примедбе. Потом се састаје стручни тим у проширеном саставу и разматра начине да се реше незадовољства корисника. Поред ове процедуре, корисници у сваком тренутку могу доћи до канцеларије службеника у павиљону и пожалити се у приватности. Такође и директор Завода обилази павиљоне, а корисници могу и отићи до њега. Директор Завода је тиму НПМ описао случај лошег поступања запослене према кориснику, када му је, приликом поделе оброка, ударила шамар. Она је по спроведеном дисциплинском поступку отпуштена.